

HERMENEVS

10^e JAARGANG, AFL. 7 — 15 MAART 1938

Latijnsch gedicht van een 17-jarige

IN

OBITUM REPENTINUM AC LACRYMABILEM

SOCII

MUTUO AC FERE FRATERNO AMORE

MIHI DILECTI

MARII FLORENTII GUERIN

QUI RAPIDO AQUARUM VORTICE ABSORPTUS EST

die 12 Junii 1802.

Flebilis indignos Elegiâ solve capillos,
Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit;
Est mihi jam Marius carus sublatu amicus,
Pars desiderii maxima paene mei;
Abstulit infelix mors hunc vernante juvena,
Omnia sub leges quae vocat atra suas.
Proh dolor! excessit vita, correptus ab undis,
E terris subito funere raptus abest.
O mihi prae cunctis semper memorande sodalis!
Non mihi quam fratri frater amate minus!
Ut juncti fuimus sinceri foedere amoris,
Nos duo corporibus, mens tamen una fuit.
O quoties placidas studiis transegimus horas,
Gavisi utilibus colloquiisque bonis!
Inter nos viguit semper concordia felix
Et stetit ad mortem non violata fides.
Sed omne hoc studium luctu violenta mihi mors
Abstulit, o misero dulcis adempte mihi.
Tu mihi, tu moriens, rupisti comoda, care,
Laetitia et tecum omnis adempta mihi est.
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
Quae tuus in vita blandus alebat amor.
Ut monumenta sient nostri socialis amoris
Quod fueris vivens tu mihi verus ego,
Manibus haecce tuis sit maesta camena dicata,
Cum gemitu ut dicat ter tibi triste vale.

EPITAPHIUM

Hic situs est juvenis, primo quem flore juventae
 Decerpsit rapida mors inimica manu.
 Si spectes annos, juvenem me fata tulerunt,
 Si ingenium, dices me periisse senem.

J. H. SASSEN,
 lugubri carmine amicum suum deflens.

De 17-jarige dichter van bovenstaande verzen, Jan Hendrik Sassen, geboren te 's-Hertogenbosch in 1785, promoveerde te Leiden tot doctor in de beide rechten in 1806, werd pensionaris van zijn geboortestad en lid der Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, en overleed te 's-Hertogenbosch in 1830. Het oorspronkelijk handschrift is in mijn bezit.

Nijmegen.

FERD. SASSEN.

Ludus de Antichristo

I

„Laat niemand u op eenigerlei wijze misleiden! Want eerst moet de afval komen en de mensch der ongerechtigheid geopenbaard worden, de Zoon des verderfs, de tegenstander (ὁ ἀντικείμενος) die zich verheft boven alles wat God of voorwerp van vereering heet, zoodat hij zich in den tempel Gods nederzet en zichzelf voor God uitgeeft”: aldus luidt de Utrechtse vertaling van N.T. II Thess. 2, 3 vlg.

De voorstellingen met den Anti-christ(us) verbonden leven in bepaalde delen van de Bijbel met een taai, volhardend leven (vgl. Joh. I, 2, 18. 22; 4, 3; Joh. II v. 7). Zij maken deel uit van de apokalyptische gedachten, die niet tot het N.T. beperkt blijven. De profetieën uit het boek Daniël (XI 31—45), waarin Antiochus IV Epiphanes (175—163) wordt getekend als de verdrukker der gelovigen, geven, tal van verwante trekken, die in de latere vormen terugkeren: er is daar eveneens reeds sprake van afvalligheid der gelovigen door misleiding; hier reeds spelen de „huichelaars” hun rol (z. ben.); alle lijden en martelaarschap is slechts bestemd de gelovigen aan een loutering bloot te stellen, aan een schifting te onderwerpen. „En tegen den eindtijd zal de koning van het zuiden strijd voeren tegen den koning van het noorden”, de laatste zal zijn hand naar de rijkste landen, Egypte e. a., van het zuiden uitstrekken

. . . „maar hij zal aan zijn einde komen zonder dat iemand hem bijstaat”.

Doch juist dit rustpunt — het boek Daniël — evenals moderne onderzoekingen (van Reitzenstein, Cumont e. a.), wijst naar nog ouder tijden en naar het verdere Oosten, naar Perzië. Zelden heeft men in godsdienstige voorstellingen een zo consequent doorgevoerd, een zo onverbiddelijk dualisme aangetroffen als in de strijd van den goeden god Ahura-mazdah of Ormuzd en den bozen geest Añgrō-mainyuš of Ahriman ginds wordt beleefd. Het woekert daar voort in de tegenstelling van θεοί en ἀντίθεοι, ja in Mithras en den dezen bestrijdenden Antimithras vinden wij zonder twijfel met Reitzenstein het voorbeeld voor de tegenstelling van Christus en Antichristus. In dit woord ἀντίθεος, zowel „tegen-god” = tegenstander gods of goddelijke tegenstander als „godgelijke (medestander)” ligt de gehele felle dramatiek van deze godsdienstige voorstellingen begraven verborgen en . . . onthuld. Want enerzijds: de Antichrist zal zich immers als Christus voordoen: juist daardoor zal hij arge-loze zielen kunnen verstrikken, voor zich winnen en verderven. Zo de Middeleeuwen, zo ook de tijden, waarin de Christelijke kerk in de Oudheid reeds erkend, alom gevestigd gezag bezat.

Anders daarvóór. Het is bekend, dat eerst Pompeius, later Caligula, doch vooral Nero (N.T. Apoc. XIII) als de Antichrist beschouwd is, als de geest der vernietiging, als apostolus diaboli en plaatsvervanger van Satan, die de Christenvervolging doet oplaaïen. Nero kondigt dan vaak de komst van den na hem komenden Antichrist aan; weer een andere versie vinden we bij Sulpicius Severus (363—425 n. C.), die (Dial. II, 14, 1) den heiligen Martinus laat getuigen: wat Nero in het Westen doet, nl. tot afgodendienarij dwingen, verricht de Antichrist in het Oosten: hij herbouwt stad en tempel van Jeruzalem; na Nero overwonnen te hebben, brengt hij de ganse wereld onder zijn heerschappij „donec Christi adventu impius opprimatur”. „Nu reeds”, zo roept Martinus († 400) in naïef geloof uit, „leeft de Antichrist in annis puerilibus constitutus, aetate legitima sumpturus imperium”.

Men meet en waardeert het best de plastiek, de scherpe omlijning en rijke omranking, die het geloofsargument gaandeweg gaat verwerven, als men daarnaast uit de zgn. Διδαχή τῶν δώδεκα ἀποστόλων het einde legt (c. XVI): „in de laatste dagen zullen talrijk worden οἱ ψευδοπροφήται καὶ οἱ φθορεῖς, . . . algemene verwarring en vervol-

ging zal intreden . . . και τότε φανήσεται ὁ κοσμοπλανῆς ὡς υἱὸς θεοῦ και ποιήσει σημεῖα και τέρατα . . . hij zal de gehele wereld onderwerpen, velen zullen vallen, οἱ δὲ ὑπομείναντες ἐν τῇ πίστει σωθήσονται. De afsluiting brengt dan voor eeuwig het laatste oordeel en de opstanding der doden.” Zoals het gegeven hier voor ons ligt, is van een rijkdom aan scherpe voorstelling, die vanzelf leidt tot dramatische beweging, nog geen sprake.

Tot een duivelsdrama, tot een tragedie van den Antichrist kon het eerst komen in een tijd, die ten aanzien van dit duivelsgeloof een vrije gebondenheid bezat, die vertrouwd was enerzijds met de voorstelling, dat de duivel als tegenpartij der van God en Christus alomtegenwoordig was, die anderzijds door realistische gerichtheid en door symbolistische rijkdom en rekbaarheid het vermogen bezat het ganse wereldgebeuren binnen de omlijsting van één zodanige geloofsvoorstelling in te perken. „Die Menschen des Mittelalters”, zegt een van de beste kenners der M.E., „die Tag für Tag die Unzulänglichkeiten und Schäden ihrer Epoche am eigenen Leibe fühlten und soviel Unerfreuliches, Abstossendes und Gemeines mit eigenen Augen sahen, batten jedenfalls mehr den Eindruck in aurora Antichristi als in der Christi, mehr vor dem unmittelbaren Erscheinen des Antichrist auf Erden als dem Christi zu stenen. Satan und die Teufel schienen innen fast ebenso, manchen sogar mächtiger als Christus und die Heiligen”.

Zie ik wel, dan is deze verregaande verbetering op symboliek en dramatiek voor diezelfde M.E. een veiligheidsklep geweest, waardoor de overtollige stoom der angstvoorstellingen ontwijken kon: immers de angstvoorstelling is te schrikkelijker, naarmate zij vager, minder grijp- of tastbaar is. Geef haar een naam, liever nog geef haar een vorm,.. een deel der verschikkingen heeft diezelfde voorstelling van stonde af aan verloren. Het aangrijpende en verwoestende van de angst is juist zijn negativiteit, en daardoor zijn alomtegenwoordigheid; kerker die angst in één, wel omschreven voorstelling of zelfs maar ten halve duidelijk bewuste woordverbeelding, in die kooi heeft hij een deel van zijn „duivelse” macht verloren. In de tegenwoordige tijd is dit nihilistische angstprobleem door de psychologie weer aan de orde gesteld; uit deze beschouwingen put ik steeds weer de overtuiging, dat de mens der M.E. in veel opzichten beter tegen die voorstellingen gewapend was dan de hedendaagse. „De middeleeuwsche mensen.” zegt een dgl. bespreking

van recente datum, „en wie na hem middeleeuwsch leefde en voelde en dacht, is gekweld door een zeer groote angst voor een zeer aanschouwelijk en reëel voorgestelde hel. De angsten der hel omsloten hem. Maar de moderne mensch . . . heeft zich de hel geschapen van het oneindige, eeuwige, peillooze *niet*, dat reeds in het bestaan indringt en als laatste eindpunt van het denken verschijnt.”

In het weelderige, in de exuberante uitbeelding van dit Middeleeuwsche duivelsgeloof, in de kinderlijke onvervaardheid, waarmede het woekert en beslag blijkt te leggen op de geesten, ligt een voor ons, mensen van deze tijd, ongewone bekoring opgesloten. Waar, zoals in den *Ludus de Antichristo* geschiedt, deze naïef glimlachende onverzadelijkheid zich paart aan werkelijk mystieke vroomheid, ontstaat een geheel, dat goed vertolkt imposant moet zijn. Een tijdgenoot belijdt dat in de volgende woorden: „eines dieser Spiele gesehen zu haben mit der ganz einfachen und doch fabelhaft eindringlichen Weise die Vorgänge symbolisch anzudeuten . . ., das ist sicher die wertvollste Einführung in Geist und Stimmung eines mittelalterlichen Mysteriums, die einem heutzutage werden kann”. In dit stuk heerst een strakheid, een eenheid van toon, een waardigheid, waarvan zo heel vaak de verbeelding en uitbeelding van den duivel in de Middeleeuwen ten enenmale gespeend is: „al wortelde de duivelfantazie onmiddellijk in den groeten diepen angst, die haar voortdurend voedt, toch kleurde ook hier de naïeve verbeelding de figuren zoo kinderlijk bont en maakt ze zoo gemeenzaam, dat zij soms het angstwekkende verliezen”¹. Want naast de waardigheid staat hier toch de kinderlijke onbevangenheid vooraan: de plechtige rondgangen op het toneel van troon tot troon, de duidelijk voorziene maar daarom allerminst geschuwde herhalingen doen mij telkens terugdenken aan kinderspelen, op gezegde rijmen en beurtzangen gebouwd, waarin diezelfde onontwijkbare volledigheid, als liturgische kruiding, met de zuiverste ernst als vanzelfsprekend wordt nagestreefd en als natuurlijk wordt bereikt.²

Leiden.

F. MULLER Jzn.
(*Wordt vervolgd*).

¹ J. Huizinga, *Herfsttij der Middeleeuwen* 3 p. 348.

² Het stuk is in twee kleine uitgaven gemakkelijk bereikbaar: van F. Wilhelm (Callwey, Münchener Texte Heft 1) en van K. Schultze-Jahde (Teubner, *Ecloge Graecolatinae* N°. 67). Op een Duitse vertaling werd door een mijner studenten gewezen: van Gottfried Hasenkamp (Aschendorff, Münster 1933).

Flosculi

Philologie.

Philologie in ihrem weitesten umfange und in ihren letzten Zielen ist nach dem gegenwartigen Stande der Wissenschaft identisch mit der Erforschung und Darstellung der Gesamtgeschichte der Menschheit.

M. HERTZ.

Sprachen sind nicht Scheiden, in denen das Messer des Geistes steckt, sondern die Sprache ist auch selbst der Geist.

HARNACK.

De Classieken.

Ich glaube nicht zu viel zu behaupten, wenn ich sage, dass wer die Werke der Alten nicht gekannt hat, gelebt hat ohne die Schönheit zu kennen.

HEGEL.

Wer die griechischen und römischen Autoren gelesen und verstanden hat, hat mehr erlebt als derjenige, der auf die Eindrücke der Gegenwart beschränkt bleibt.

MACK.

Wenn man nur die Alten liest, ist man sicher neu zu bleiben.

M. VON EBNER-ESCHENBACH.

The classics contain a body of human experience and tried wisdom by which we may still guide our steps as we stumble upon the dark ways of this earth.

P. ELMER MORE in *The Paradox of Oxford*.

What we need chiefly is a deeper knowledge and finer understanding of those few authors who are really the classics. We need to reassure ourselves that as pure human literature they still stand supreme and unapproached.

(Idem.)

The classics contain a treasure of practical and moral wisdom which is imperatively needed as a supplement to the one-sided theories of the present day and as a corrective of much that is distorted in our views.

(Idem.)

The whole influence of classical literature is against the exaggeration of the naturalistic and humanitarian tendencies. (Idem.)

The classics contain an ideal capable of relieving us from the undue predominance of both the scientific philosophy and the humanitarianism of the day. (Idem.)

L'Hellène a toujours eu de la raison dans l'imagination, de l'esprit dans le sentiment, de la réflexion dans la passion. Jamais on ne le voit entraîné totalement d'un seul côté. Il a, pour ainsi dire, plusieurs facultés prêtes pour chaque chose, et c'est en les associant qu'il donne à ses créations leur véritable caractère.

MAURICE CROISSET.

Die Griechen haben zuerst das Höchste in der Darstellung des Schönen erreicht, das Grösste im Streben nach dem Wahren wenigstens gesucht.

L. LANGE.

Utrecht.

P. H. DAMSTÉ.

De Engelsche uitspraak-oorlog

Een tiental jaren geleden hebben wij in ons land een grooten strijd gehad over de uitspraak van het Latijn. Welgeharnaste leger-scharen stonden in slagorde tegenover elkaar. Aan de eene zijde de C = k-mannen, aan den anderen kant de C = s-partij. De troepen werden herhaaldelijk gemonsterd, stemmingen werden gehouden en tweegevechten hadden plaats. Wellicht herinnert de lezer zich nog den machtigen kamp, die, vulgi stante corona, werd gestreden tusschen den leider der K-mannen en dien der S-partij.

Maar de strijd is verloopen; de gemoederen zijn bedaard en alles is, zooals het in ons land past, gebleven gelijk het was, d.w.z. ieder is blijven uitspreken, zooals hij deed. Slechts één categorie van Latijnsprekenden houdt er gedurende één maand in het jaar meer dan één, of precies gezegd vier uitspraken van het Latijn op na: de gecommiteerden bij de eindexamens, die, om de geplaagde candidaten niet van hun stuk te brengen, alle uitspraak-principes op zij zetten en aan de eene school een vertaling nazien uit Tā-tsi-tus, aan de andere uit Tā-ki-toes en aan de derde uit Tā-tsjj-toes (aan geen enkele uit Tā-kĭ-toes), en naar believen spreken van kwos of kwoos, regēs of regees etc. Maar behalve deze inschikkelijke heeren spreekt ieder het Latijn op één wijze uit, de een op deze en de ander

op die, en we zijn allen gelukkig en leven in vrede naast elkander.

Wanneer wij nu de nummers van de „Times” van de laatste decade van Januari j.l. in handen krijgen, dan zien we dat aan de overzijde der zee de strijd heftig is ontbrand. En terwijl wij zelf ons koesteren in de rust, die ons uitspraak-individualisme ons schenkt, komen ons, uitgestreden en, onwillekeurig op de lippen de zelfgenoegzame woorden van Lucretius (II, 1 sqq.):

„Suave, mari magno turbantibus aequora ventis,
 e terra magnum alterius spectare laborem;
 non quia vexari quemquamst iucunda voluptas,
 sed quibus ipse malis careas quia cernere suave est:
 suave etiam belli certamina magna tueri
 per campos instructa, tua sine parte pericli.”

Wat is het geval? Reeds meer dan dertig jaar geleden heeft in Engeland een deel der schoolwereld gehoor gegeven aan den oproep van de Classical Association om een meer juiste uitspraak van het Latijn te gaan gebruiken. Reeds toen is een strijd uitgebroken: de leider der uitspraakreformatie was Postgate („How to pronounce Latin” 1907), die der behoudende partij Mr. John Sargeant (reeds in „Journal of Education” van Dec. 1902). Sindsdien is er, als ik de situatie goed begrijp, evenmin eenheid geweest als bij ons. Maar nu heeft onlangs op een vergadering van de Classical Association de voorzitter in zijn openingsrede de zaak weer ter sprake gebracht en daarna is een regen van „Letters to the Editor” op de Times neergedaald. Mijn bedoeling is uit die ingezonden stukken eenige aardige opmerkingen en anecdoten te vermelden.

De kwestie staat in Engeland anders dan bij ons. Bij ons ging het om de „vaderlandsche” tegenover de zooveel mogelijk wetenschappelijk verantwoorde uitspraak. Maar onze „vaderlandsche” uitspraak kan men bijna verfijnde salontaal uit Cicero’s tijd noemen, wanneer men haar vergelijkt met de Engelsche. De ingezondenstukken-schrijvers maken zich dan ook niet zoo bijzonder druk over wat ik korthedshalve de C = k-kwestie noem, maar zij zien de tegenstelling tusschen de uitspraak, die het Latijn behandelt alsof het Engelsch was en die welke men op het vasteland gebruikt. In Engeland staan dus niet zoozeer tegenover elkaar de K-mannen en de S-partij, maar wat men zou kunnen noemen de Britannisten en de Continentalisten, de kweis(a)i-mannen en de quasi-partij. Men krijgt den indruk, dat het den Britannisten weinig deert, welke

Continentalistische uitspraak hun tegenstanders gebruiken: ze beschouwen hen tout court als afbrekers der Engelsche cultuur.

Waarom zouden we de „nieuwe” uitspraak gebruiken? Zoo vraagt een inzender. Het Latijn is reeds moeilijk genoeg, het is totaal onnoodig om het voor de middelmatigen nog moeilijker te maken. Volkomen juist, zegt een ander, het Latijn is, op zijn Engelsch uitgesproken, een friendly language; wanneer we de „nieuwe” uitspraak gebruiken, wordt het even lastig en voor onze tong ongewoon als het Fransch. En dat leeren de Engelschen dan ook moeilijk, zegt een derde; want ze zijn „notoriously poor linguists. Their efforts, when they dare open their mouth, to pronounce French, for example, are apt to evoke either pity or merriment”. Daarom, zoo meent deze pessimist, is één Esperanto genoeg, en we behoeven geen Continentalistische uitspraak te leeren om het Latijn als internationale taal te gebruiken. Welneen, zegt een ander, daar kan ik van meepraten. Toen ik als gewond krijgsgevangene in 1916 in Gütersloh lag, werd ik behandeld door een Duitschen dokter, die zijn Fransch zoo slecht uitsprak, dat ik hem niet kon verstaan, terwijl ik zoo zonderling Duitsch sprak, dat hij van mij niets begreep. Toen hebben we twee maanden lang Latijn gesproken. We benaderden heel aardig elkaars uitspraak en het ging. We behandelden in het Latijn de volgende onderwerpen: de behandeling van mijn wond, den inval der Duitschers in Roemenië, de aankomst van den onderzeeër „Vaterland” in New York, en de eigenlijke beteekenis „of that blessed English word „gentleman”” (sic).

Daar kan ik ook van meepraten, aldus een gepensioneerd admiraal. Na mijn 15^e jaar heb ik geen Latijn meer geleerd; maar wat ik kende, kende ik in de Engelsche uitspraak. En die kennis is me onschatbaar gebleken bij mijn zwerftochten door de wereld, want door haar kon ik allerlei Italiaansche en Spaansche woorden oppikken en ik kon ook allerlei citaten begrijpen. Menschen, die het rythme en de schoonheid der literatuur willen leeren kennen, moeten maar met die nieuwe uitspraken werken „I never cease to be grateful that I was taught to pronounce Latin in the old-fashioned way”.

Bravo, zoo applaudiseert een ander, dat is mannentaal. Want praat me niet over die „Continental pronunciation”. Iedereen, die wel eens met vastelandsmenschen Latijn heeft gesproken, weet wel, dat ze ook allen de klinkers weer anders uitspreken. „If Cicero in purgatory were condemned to listen to modern Latin would the

unhappy man recognize even his own name as spoken by a Frenchman, a German, or an Italian more easily than by an old-fashioned Englishman? And, if so, which of the three?

Inderdaad, aldus een nuchter man, toen we van uitspraak moesten veranderen, heeft men ons verteld, dat heel Europa ons voortaan zou verstaan. „But what can it profit us to change „Cicero” into „Kikero” when the Italians say „Chichero”, the Germans „Tsitsero” and the French „Sisero”?”

’t Is me wat moois, zoo boudeert een niet onvermaard historicus. Ik heb als jongen de oude uitspraak geleerd, daarna de nieuwe, toen weer de oude, toen weer de nieuwe „in a slightly different form”. Nu is het zoo’n mengelmoes in mijn hersens, dat ik in het gesprek vermijd Latijn te citeeren, omdat ik dan eerst te lang over de uitspraak moet nadenken. (Tusschen haakjes, deze geleerde is niet geschikt om in ons land als gecommiteerde te fungeeren . . . want hij durft zich niet in de uitspraak te vergissen!). En nu komt het naarste nog, zoo zegt hij verder; ik heb een boek geschreven over Scipio, maar ik kan dien titel nooit noemen. „For, when I pronounced it „Sip”, I was reprovngly corrected in one circle as when I said „Skip” in another. And when I went to Rome I had to say „Ship”.”

En hoe moet het nu met ons? vraagt een bioloog. Wij gebruiken 1.250.000 Latijnsche of Grieksch-Latijnsche dieren- en plantennamen. Moeten wij voortaan spreken van de „weewerridi” (viveridae) en van „woolpees” (vulpes)? „Acetabulum with a hard c loses its association with acetic acid and vinegar; humerus, radius, femur will have two pronunciations.” Bovendien, die nieuwe uitspraak zou den doorsnee-leerling doen meenen, dat het Latijn een vreemde taal is „that Latin is an outlandish sort of language”. Inderdaad zoo staat het er (Times, 26 Jan. p. 8).

Maar dat is het niet, zegt een ander. Want niemand minder dan Paul Croiset heeft er op gewezen, dat liet Engelsch evengoed een Latijnsche taal is als Fransch en Italiaansch. Twijfelt ge, schrap dan in een hoofdartikel van The Times alle Latijnsche woorden maar eens door en kijk dan eens wat er overblijft.

Bovendien, aldus een gevoelsmensch, wat klinkt die nieuwe uitspraak raar, soms belachelijk. „There is something mightily impressive about „Veni, vidi, vici”, but nothing at all impressive in „Wayny, weedy, weechy”. Do we want to hear the „Venite” called the „Wayneety”? Is „Vicissim” to end in „Wee kiss ’im”

(in turns)?” Neen, wij moeten het bij het oude houden: terecht zei de IJzeren Hertog: „Sir, I am proud to speak Latin as an Englishman.

Daar komt dan nog bij, zegt verder een practicus, de opvoedkundige waarde van de oude uitspraak: als een jongen hoort „weektrees”, hoe moet hij dat in verband brengen met „victory”?

Ook de menschen, die oog hebben voor historisch relief, komen aan het woord. Kom, kom, zegt iemand, hoe weten jullie nu de verschillende manieren van uitspraak, die in zwang geweest zijn tusschen Ennius en Claudianus? En hoeveel uitspraken van het Latijn heeft het Romeinsche Britannië gekend? In het Noorden, Zuiden, Westen en Oosten? In York, Chester, Bath, London, Verolamium en Lincoln (Lindi Colonia)? In Yorkshire had men de beste uitspraak van „castra”; let maar op de namen Doncaster en Tadcaster. In Wales en Cumberland hebben we caer of car, zooals in Cardiff en Carlisle. Maar, aldus onze historicus, in de meeste castra - steden sprak men uit „chester” of „cester”, zooals in Cirencester. Enzoovoort.

Onze Engelsche uitspraak, zoo deelt een ander historisch voelend man mee, is zeker 1000 jaar oud. Toen leerden de Engelschen in onderscheiding van de Welshmen reeds een lange a gebruiken in pater. Dat weten we uit de Latijnsche grammatica, die in 995 gesclireven werd door Aelfric. Die vindt het zonderling, dat sommige menschen pater en malus met korte a uitspreken: „To me it seems beller to invoke God the Father honourably with a long syllable than to make it short like the Britons, as God is not subject to the art of grammar.”

Eindelijk nog eenige anecdoten. Een inzender deelt mee, dat hij vernomen heeft, dat men te Westminster de Engelsche uitspraak gebruikt tengevolge van een Act of Parliament onder koningin Elizabeth. Die Act luidde aldus: „The boys of St Peter’s College, Westminster, shall speak Latin as the English is spoke, that they may not understand the blasphemous teaching of the Mass”(!). De inzender houdt dit voor een legende, maar feit is het volgende. Toen koning George V gekroond werd, kregen de Westminster Scholars de opdracht om op het moment der kroning te roepen „Vivat Georgius Rex” en „Vivat Maria Regina”. Maar koningin Maria had bezwaar tegen de Engelsche uitspraak van haar naam en zoo werd in die jubelkreet dat ééne woord op zijn Romeinsch uitgesproken.

Verscheidene jaren geleden had een pasbeginnend advocaat, die in het buitenland zijn opvoeding genoten had, gelegenheid om tegenover wijlen Mr Justice Cave te citeeren de stelling: „qui facit per alium facit per se”. De rechter, die gruwde van de vreemde uitspraak, vroeg heftig, waar hij zijn Latijn geleerd had. Toen de jonge man antwoordde: „Te Rome mylord” hadden de omstanders het gevoel, dat het schot raak was.

Onder het pontificaat van Pius X werd een „Fellow of All Souls” door den Paus in audiëntie ontvangen. Men had hem gezegd, dat hij Latijn moest spreken met een Italiaansch accent, iets waaraan hij niet gewoon was. Maar hij deed zijn best. Toen de Paus hem vroeg aan welke eischen men moest voldoen om tot de Fellows te worden toegelaten, zette hij dit in den breede uiteen. Maar nauwelijks had hij gezegd: „Bene nati sumus omnes”, of de Paus uitte een kreet van verrassing en vroeg of zijn bezoeker en zijn mede-Fellows „tutti gemelli” waren. De Fellow of All Souls had het woord „bene” op Engelsche wijze uitgesproken en de Paus maakte daaruit op dat „bini nati” Fellows noodzakelijkerwijs tweelingen moesten zijn.

De redactie van The Times sluit de discussie met een artikel, waaruit blijkt, dat ook zij de ouderwetsche uitspraak voorstaat. De kansen van de Continentalisten staan zwak. Conservatisme, traditionalisme en nationalisme — de laatste twee noemt de redactie zelf — zullen voorloopig wel de overhand behouden. Ik hoop niet, dat de Engelsche oorlog naar het vasteland overslaat; want dan zouden wij aan de beurt zijn. En onze status quo is niet kwaad. Dit is geen irenisme of quietisme, het is een opvatting, die rekening houdt met den Nederlandschen aard.

Amsterdam.

A. SIZOO.
